

چکیده

بافت تاریخی گرگان منطبق بر محدوده قاجاری شهر استرآباد و یکی از ارزشمند ترین بافت های تاریخی شمال کشور است. انسجام کلی ساختار کالبدی و استخوانبندی محدوده شهر قدیم استرآباد، با وجود تغییراتی که در پی گسترش و توسعه شهر از دوران پهلوی تا کنون صورت گرفته است، تا حدود بسیار زیادی حفظ شده و همچنان زنده و پویاست. یکی از علل پویایی و پایداری حیات بافت تاریخی گرگان وجود تکایاست که نقش بسیار مهمی در شکل گیری حیات اجتماعی ساکنین بافت دارد. بدین صورت که به غیر از عملکرد مذهبی تکایا در ایام عزاداری محرم، در باقی روزهای سال تکایا عملکرد اقتصادی داشته و همچنین به دلیل موقعیت آن ها در محلات در شکل گیری تعاملات اجتماعی ساکنین محله نقش بسزایی داشته و در واقع نقش مرکز محلات را دارند. با توجه به ارزش تاریخی، معماری، فرهنگی، مذهبی، اقتصادی و اجتماعی تکایا و وجود عناصر شاخص پیرامون آن ها و محورهای ارتباطی آن ها که علاوه بر تامین دسترسی ها، مسیر مراسم عزاداری خاص گرگان یا استرآباد سابق هستند، تعریف محوری فرهنگی تاریخی منطبق بر محورهای اصیل، با اولویت پیاده و منطبق بر بخشی از مسیر اجرای مراسم عزاداری ضرورت دارد. بنابراین در این پژوهش نگارنده پس از بررسی امکانات بافت تاریخی گرگان و معرفی تکایا و مراسم عزاداری ماه محرم گرگان و ارتباط آن با ساختار تکایا و راسته محلات منتهی به آنها به عنوان میراث مادی و معنوی ارزشمند گرگان، محوری منطبق بر محورهای موجود به عنوان محور فرهنگی تاریخی استرآباد معرفی نموده است. سپس با بررسی متون، اسناد تاریخی و تاریخ شفاهی مربوط به منطقه و مطالعات میدانی به معرفی بخش ها و اجزای مختلف محور از ابتدا تا به انتها در زمان گذشته و وضع موجود پرداخته است. در گام بعدی بررسی آسیب ها، امکانات و تهدیدهای بخشی از محور به عنوان نمونه موردی، گذر درب نو مورد بررسی قرار گرفته و با تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از شناخت محور و گذر درب نو و آسیب ها و پتانسیل های آن به ارائه مبانی نظری طرح متناسب با موضوع مورد بحث، و در نهایت به ارائه طرح سازماندهی گذر درب نو پرداخته شده است.

در نهایت این موضوع قابل توجه است که تعریف و مشخص نمودن محور فرهنگی تاریخی و تقویت و تجدید سازمان آن علاوه بر حفظ و باز زنده سازی بخشی از میراث مادی و معنوی بافت تاریخی گرگان و رفع نیازهای ساکنین، نقش بسزایی در ارتقاء سطح اجتماعی و رونق اقتصادی و صنعت گردشگری در بافت تاریخی گرگان خواهد داشت.

کلید واژه ها:

محور فرهنگی تاریخی، گرگان، استرآباد، سازماندهی، گذر درب نو